

Suriye'deki Çerkes diasporasının temsilcileri Rusya Federasyonu yetkililerine ve Rusya'nın bölgesel yönetimlerine (Adige Cumhuriyeti, Kabardey-Balkar Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti) başvurarak tarihi vatanlarına dönüş konusunda yardım istemişlerdir

Suriye'deki Çatışmalar ve Çerkes Diasporası*

Conflicts in Syria and Circassian Diaspora

A. V. KUSHABİEV

Abstract

The developments in Syria have directly affected almost all religious and ethnic groups living in this country. In this context, the Circassian Diaspora in Syria does not constitute an exception. Syria is home to approximately 100,000 Circassians. The neutral position of the Circassians, who are regarded as the most loyal ethnic group to the regime in Syria for decades, annoys both parties and make the life for Circassians difficult. The difficulties in Syria have led to the migration of the Circassians from the country. The fact that most of the Syrian Circassians have preferred to migrate to the North Caucasus Region of Russia (return to their native country), which is a relatively troubled region, instead of economically stable regions, shows that the 'patriotic' feelings of Syrian Circassians for their traditional homelands are still high.

Keywords: Syria, Caucasia, Circassians, Russian Federation, Middle East

* Orijinal adı "Konflikt v Sirii i Çerkeskaya Diaspora" olan bu makale Aziya i Afrika (No. 7, 2012) adlı dergide yayımlanmıştır. Makale, Türkçeye Rusçadan ORSAM Danışmanı Doç. Dr. İlyas Kemalöglu (Kamalov) tarafından tercüme edilmiştir.

Çerkeslerin büyük bir kısmı, muhalifleri destekliyor ve muhaliflerin gerçekleştirdiği gösterilere katılıyorlar. Ancak yine de bunlar, isyancıların taleplerine rağmen askerî hareketlere katılmıyorlar. Bununla birlikte diaspora temsilcilerinin ifadesine göre, Çerkeslerin büyük bir kısmı, tarafsızlık siyaseti izlemektedirler.

Giriş

2011 yılının Mart ayının ortasında Suriye’de başlayan siyasi çatışmaların boyutu gittikçe artmaktadır. Suriye’deki gelişmeler, komşu ülkeleri de etkilemiş ve küresel güçlerin yanı sıra Türkiye, İran ve İsrail gibi bölgesel aktörlerin bölgeye yönelik siyasetlerini daha aktif hâle getirmelerine neden olmuştur.

Suriye Arap Cumhuriyeti nüfusunun bir kısmı, Devlet Başkanı Beşşar Esad rejimine karşı çıkmakta, onun istifasını ve reformların yapılmasını talep etmektedir. Şam da dâhil olmak üzere Suriye’nin birçok şehrinde gerçekleşmekte olan hükümet karşıtı gösteriler, ordu ve özel hareket güçleri tarafından bastırılmaktadır. Hüküm süren rejimin siyasetinden memnun olmayan askerler, ordudan ayrılmış ve Özgür Suriye Ordusu’nu kurarak hükümet birliklerine saldırmaya başlamışlardır. BM istatistiklerine göre, daha Mart ayının ortalarında ölenlerin sayısı 8 bine ulaşmış, birçok kişi de kaybolmuştur.¹

Suriye’deki gelişmeler, hiç şüphesiz ülke içerisindeki neredeyse bütün dinî ve etnik grupları da doğrudan etkilemiştir. Ülke içerisindeki Çerkes diasporası da bu bağlamda istisna teşkil etmemektedir.

Çerkesler, Adıgeleri ifade etmek için diğer halkların kullandığı bir terimdir. Adıge ise Çerkeslerin kendilerini adlandırdıkları etnik terimdir. Adıgeler, Kabardalar, Çerkesler (Rusya ve Rusya dışında yaşayanlar), Çerkes (Adıge) olarak adlandırılmaktadır. Yaşadıkları yere bakılmaksızın

Çerkesler, köken ve kültürü ortak, dilleri de birbirine yakın olan halktır.

Çerkesler, Kafkasya’nın yerli halkıdır. Sovyet hâkimiyeti tesis edildikten ve Kuzey Kafkasya’da iç savaş sona erdikten sonra dört Çerkes özerk bölgesi kurulmuştur: Çerkes (1928’den itibaren Adıge), Kabardey (1922’den itibaren Kabardey-Balkar), Çerkes (1957’den itibaren Karaçay-Çerkes), Şapsıg ilçesi (1924–1925). Tek bir halkın bölünmüş grupları Adıge, Kabarda ve Çerkes olarak adlandırılmıştır. 1990’lı yılların başında Kuzey Kafkasya’nın özerk cumhuriyetleri ve illeri, Rusya Federasyonu içerisinde yeniden yapılandırılmıştır.

2010 nüfus sayımı sonuçlarına göre Rusya’da 700 binden fazla Çerkes yaşamaktadır. Dünyadaki Çerkeslerin toplam nüfusu, 4 milyon civarındadır. Çerkeslerin başlıca yaşadıkları ülkeler şunlardır: Türkiye -3,5. milyon, Suriye – yaklaşık 100 bin, Ürdün – yaklaşık 70 bin, Almanya – yaklaşık 40 bin.²

Çerkesler ve Suriye’deki Çatışmalar

Suriye’de yaklaşık 100 bin Çerkes yaşamaktadır. Bu nüfusun yarısından fazlası, Şam ve çevresinde ikamet etmektedir. Ülke içerisindeki Çerkeslerin geriye kalan kısmı da Halep, Minbec, Rakka, Humus, Hama, Yeni Kuneytra ve diğer şehirlerde nüfusa kayıtlıdır. XIX. yüzyılın ikinci yarısı - XX. yüzyılın başında Çerkesler, Osmanlı Hükümeti tarafından askerî koloni sakinisi olarak günümüz Suriye, Ürdün ve Filistin topraklarına yerleştirilmişlerdir. Bunların büyük

bir kısmı (50 binden fazla), Balkanlardan göçürülmüş kimseler olup, buralara 1877–1878 Rus-Türk Savaşı'ndan sonra iskân edilmişlerdir. Daha küçük gruplar hâlinde Çerkeslerin bölgeye yerleştirilmesi, 1920'li yılların başına kadar devam etmiştir. Yine II. Dünya Savaşı sonrasında da bir grup Çerkes, buraya gelip yerleşmiştir.³

Suriye Çerkeslerine göre, Suriye'deki durum çok ağır olup, sağ kalmak da gittikçe zorlaşmaktadır. Askerî hareketler ve füze saldırıları neticesinde Humus ve diğer şehirlerdeki çok sayıda aile, evsiz kalmıştır. Ülkede ekonomik krizin boyutu da artmaktadır. Köylerde devamlı elektrik ve su kesintisi yapılmaktadır. Sanayi müesseseleri, üretimlerini durdurmuş, çalışanlarını işten çıkarmışlardır. Ülke para birimi, değer kaybetmekte, enflasyon oranı artmaktadır.

Çerkes diasporası çok zor bir durumda kalmıştır. Çerkes kökenli askerler, idarî görevliler, Baas Partisi üyeleri, Çerkes Hayırsever Cemiyeti temsilcileri vs. Devlet Başkanı Beşşar Esad'ın tarafında yer aldıklarını ileri sürmektedirler. Aynı zamanda Çerkeslerin büyük bir kısmı, muhalifleri destekliyor ve muhaliflerin gerçekleştirdiği gösterilere katılıyorlar. Ancak yine de bunlar, isyancıların taleplerine rağmen askerî hareketlere katılmıyorlar. Bununla birlikte diaspora temsilcilerinin ifadesine göre, Çerkeslerin büyük bir kısmı, tarafsızlık siyaseti izlemektedirler.

Onlarca yıl boyunca Suriye'nin rejime en fazla bağlı etnik grup olarak sayılan Çerkeslerin tarafsız tutumları, her iki tarafı da rahatsız etmektedir. "Bizimle olmayan, bize karşıdır" prensibine uyan Özgür Suriye Ordusu'nun savaşçıları, Çerkeslerden kendilerini desteklemelerini talep etmekte ve iktidara geldikleri takdirde bir gün içerisinde kendilerini tamamen yok etmekle tehdit etmektedirler. Sözlerindeki ciddiyeti göstermek için askerler, Çerkes köy ve şehir mahallelerine saldırıp onların ev ve mülklerini paylaşıyor, iktidara geldikleri takdirde de bunlara el koymayı hedefliyorlar. Çerkeslerin evlerine Suriye'yi terk etme taleplerinin yazıldığı notlar bırakıyorlar. Sonu olmayan bu tür tehditler karşısında Çerkes mahalle ve köylerinin sakinleri, savunma amaçlı birlikler oluşturmaya başlamışlardır.⁴

Çerkesler Suriye'yi Terk Etmeye Çalışıyorlar

Aralık 2011-Ocak 2012'de Suriye'deki Çerkes diasporasının temsilcileri Rusya Federasyonu yetkililerine ve Rusya'nın bölgesel yönetimlerine (Adıge Cumhuriyeti, Kabardey-Balkar Cumhuriyeti, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti) başvurarak tarihî vatanlarına dönüş konusunda yardım istemişlerdir. 25 Aralık 2011'de 115 kişi, 28 Aralık 2011'de 57 kişi, 3 Ocak 2012'de de 76 kişinin imzasını taşıyan dilekçeler gerek dönemin Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dmitriy Medvedev'e gerekse de adı geçen cumhuriyetlerin devlet başkanlarına sunulmuştur. Ocak ayının sonlarında Suriye'deki Çerkes diasporasının temsilcileri, Adıge, Kabardey-Balkar ve Karaçay-Çerkes cumhuriyetlerinin devlet başkanları tarafından kabul edilmiştir. Diaspora temsilcileri, Suriye'deki 1000 Çerkes'in adına söz alarak kendilerine vatanlarına dönüş konusunda yardım talep etmişlerdir.⁵ Avrupa Çerkes Federasyonu (29 Aralık 2011), Avustralya Çerkes Cemiyeti (7 Ocak 2012), Kaliforniya Çerkes Cemiyeti (10 Ocak 2012) de Rusya Federasyonu yetkililerine başvurarak Rusya'dan Suriye'deki Çerkeslere yardım etmesini istemişlerdir.⁶

Çerkeslerin tarafsızlığı ve Suriye'yi terk etme isteğini birkaç hususla açıklamak mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren buralara yerleştirilen Çerkesler, kendi göçlerini geçici olarak kabul ediyor ve en kısa zamanda vatanlarına dönmeyi ümit ediyorlardı. Çerkesler, bu ümitlerini günümüzde de sürdürüyorlar. Yurtdışındaki Çerkesler için bu husus yanı zamanda onların birlik olup kendi etnik kültürlerini korumalarını da sağlamıştır. Günümüzde dahi yurtdışında yaşayan bütün Çerkesler, vatan olarak yaşadıkları ülkeleri değil de Kafkasya'yı kabul ediyorlar.

Değişen bütün rejimler (Osmanlı, Fransa, Bağimsız Suriye) boyunca Çerkesler, mevcut iktidarları desteklemişlerdir. Arap vilayetlerine (illerine) yerleştirilmelerinden itibaren en önemli uğraşları, askerî hizmet olmuştur. Osmanlı hâkimiyeti döneminde Arap vilayetlerinde özel Çerkes süvari birlikleri oluşturulmuştur. Fran-

Suriye'yi terk etmek isteyenleri kaygılandıran bir başka mesele de evlerini satamamalarıdır. Evlerini satamadıkları için de göç edecekleri yerlerde kendilerine daire alamıyorlar.

sa mandası sırasında Fransa'nın Orta Doğu ordusu bünyesinde Çerkes alayları da yer almıştır. Suriye'nin bağımsızlığının ilk yıllarında ordu, polis ve istihbaratta görev alan Çerkeslerin sayısı az değildi. Çerkes kökenli yüzlerce albay ve subay, 1948, 1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşlarına katılmış, onlarcası devlet nişanıyla ödüllendirilmiştir.

Son dönemde Suriye askerî çevrelerle devlet organlarındaki rekabet artmıştır. Daha doğrusu rejimin işine yaramayan subaylar görevlerinden alınmıştır. Çerkeslerin bir kısmı da gerek askerî gerekse de devlet müesseselerindeki önemli görevlerden uzaklaştırılmıştır. XX. yüzyılın sonunda ordu, polis ve özel hareket birliklerinde 30'dan

fazla Çerkes kökenli general hizmet ederken, günümüzde bu rakam sifıra kadar inmiştir. Çerkes askerlere, artık albay rütbesinden daha yüksek rütbelere verilmiyor. Diğer bir deyişle Suriye Arap Cumhuriyeti'nde Çerkesler, ayrımcılığa uğramışlardır.

Çerkes gençlerin çoğu, artık meslek olarak askeriyeyi seçmiyorlar, çünkü bu alanda yükselme imkânları yoktur. Bu husus Çerkes kökenli gençlerin memnuniyetsizliğine ve Suriye'den ayrılmalarına neden olmuştur. Bunların büyük bir kısmı, ABD, Kanada, Batı Avrupa, Birleşik Arap Emirlikleri'ne göç etmişlerdir. Vatansız hisleri olan gençler ise tarihî vatanlarına dönmeyi hedeflemektedirler.

Suriye Çerkeslerine göre, onların ana vatanlarına dönme isteğinden haberdar olan savaşan taraflar, kendilerine engeller çıkarmaya başlamışlardır. Rejim yanlıları, Çerkeslerden meşru iktidarı desteklemelerini ve onların tarafında savaşmalarını istiyorlar. Ülkeyi terk etmeyi düşünenler ve bu konuda başkalarını da teşvik edenler, “hain” ilan edilmektedir.

Çerkeslerin çoğu, ülkenin diğer etnik ve dinî grupları ile dostluk münasebetleri geliştirdiklerini ve tarihî tecrübelerini de göz önünde bulundurarak iç savaşa katılmak istemediklerini ileri sürüyorlar. Her savaştan sonra Çerkesler, toplu göçe tâbi tutulmuşlardır: Kafkasya’dan Osmanlı’ya; 1878’de Balkanlar’dan (buraya 1860-1870’li yıllarda Osmanlı Hükümeti tarafından yerleştirilmişlerdir) Osmanlı’nın Asya bölgelerine; 1967 Arap-İsrail Savaşı neticesinde Golan Tepeleri’nden Suriye ve ABD’ye. Bundan dolayı Suriye’deki Çerkeslerin çoğuna göre, tek doğru karar, sonucu belli olmayan başkasının savaşına katılmak değil de vatana dönmektir.

Suriye Çerkesleri, söz konusu zor durumdan kurtulmak için başka bir çözüm yolu daha bulmuşlardır. Ocak 2012’de isteyen herkese Türkiye, ABD ve Kanada’ya göç etme teklifi yapmıştır.⁷ Buna benzer bir durum 1967 yazında da oluşmuştu. Bu tarihte İsrail birlikleri tarafından Golan Tepeleri’ndeki yerlerinden çıkartılan Çerkeslerin bir kısmı ABD yönetiminin teklifi ile bu ülkeye göç etmiştir. Günümüzde Suriye’de yaşanan çatışma sırasında da Çerkeslerin bir kısmı Birleşik Arap Emirlikleri ile Ürdün’e göç etmiştir. Ancak yine de çoğu, Kuzey Kafkasya’ya dönme konusunda ümit beslediklerini ileri sürmektedirler.

Kuzey Kafkasya ve Suriye Çerkesleri

Suriye’deki Çerkeslerin başvurularından sonra Adıge, Kabardey-Balkar ve Karaçay-Çerkes

cumhuriyetlerindeki Çerkes cemiyetleri, olağanüstü toplantılar gerçekleştirmiş ve Rusya Federasyonu ve yukarıda adı geçen cumhuriyetlerin yöneticilerine başvurarak onlardan vatanlarına dönmek isteyen Çerkeslere yardım etmelerini isteme kararı almışlardır.

13 Aralık 2011’de Nalçık’te Uluslararası Çerkes Derneği ile Kabardey-Balkar Cumhuriyeti’ndeki Adıge Dernekleri Birliği ortak bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Toplantı neticesinde Suriye’deki Çerkeslere yardım programının hazırlanması kararlaştırılmıştır. 19 Aralık 2011’de Uluslararası Çerkes Derneği, Kabardey-Balkar Hükümeti bünyesindeki Yurtdışındaki Yurttaşlar Komisyonu’na meselenin çözümü ile ilgili önerilerde bulunmuştur.

29 Aralık 2011’de Çerkesk şehrinde Rusya Federasyonu Çerkes Dernekleri Birliği’nin Suriye’deki Çerkeslerle ilgili yaptığı toplantı sonrasında Rusya Federasyonu ve cumhuriyetlerin yöneticilerine başvurmayı ve Rusya’dan yardım talebini öngören bir deklarasyon yayımlanmıştır. Bu belgede Rusya Federasyonu’ndan en üst düzeyde Suriye’deki Çerkesleri koruma ve himaye altına alma ile ilgili karar alması istenilmektedir. Yine yurtdışındaki Çerkeslerin Rusya Federasyonu’na dönüşlerinin sağlanması konusunda da Rus yetkililerinden yardım talep edilmiştir.⁸ Aynı gün Adıge Cumhuriyeti’ndeki Çerkes Kongresi de benzer içerikli bir mektup Rusya Federasyonu Devlet Başkanı’na göndermiştir. 20 Ocak 2012’de Uluslararası Çerkes Birliği, 11 Şubat 2012’de

Maykop'taki Adige Hase – Çerkes Parlamentosu, 15 Şubat 2012'de Rusya Federasyonu Kafkasya Halkları Kongresi, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'na başvuruda bulunmuşlardır.⁹

Adige, Kabardey-Balkar ve Karaçay-Çerkes cumhuriyetlerinin devlet başkanları ve yönetim organları da Suriye'deki Çerkesleri destekler mahiyette açıklamalarda bulunmuşlardır. Adige Devlet Başkanı A. Thakuşinov'un açıklaması şöyleydi: "Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı ile birlikte Çerkeslerin dönüşü ile ilgili meseleleri görüşüyoruz. Kaç kişinin dönmek istediğini belirlemeye çalışıyoruz. Ancak bütün bu meseleleri Kosova'daki Çerkeslerin dönüşü sırasında cumhuriyetin elde ettiği tecrübeden istifade etmeliyiz."¹⁰

Kabardey-Balkar Devlet Başkanı A. Kanokov ise aşağıdaki açıklamada bulunmuştur: "Suriye'de yaşayan Çerkeslerin, yaşadıkları ülkedeki durum göz önünde bulundurularak tarihi vatanlarına dönüş sürecini kolaylaştırmalıyız... Birçok kimse kardeşlerimizin dönüşüne karşı çıkmakta ve "Büyük Çerkesya" ile ilgili klişeler uydurmaktadırlar. Kaldı ki muazzam büyüklükteki Rusya'nın nüfusu ancak 140 milyondur. Yakında çalışacak kimseyi bulamayacağız ve Vietnam ile Çin'den işçi davet ediyoruz. Rusya yanlısı olan, çalışkan, kendi dil ve geleneklerini koruyan kardeşlerimizin dönüşünden korkmaya gerek yoktur."¹¹

16-18 Mart 2012'de Rusya Federasyonu Parlamentosu'nun Üst Kanadı temsilcileri Şam'ı ziyaret ederek buradaki Çerkes Hayırsever Cemiyeti üyeleri, Suriyeli bakanlar, Çerkes diasporasının temsilcileri ile görüşmüş ve Çerkeslerin çoğunun Kuzey Kafkasya'ya dönmek istedikleri sonucuna varmışlardır.¹²

Suriyeli Çerkesler 150 yıllık Çerkes diaspora tarihinde ilk kez resmî bir Rus heyetinin kendilerini ziyaret ederek Çerkeslerin meseleleriyle ilgilendiğini belirtmişlerdir. Suriyeli Çerkeslere göre bu ziyaret, büyük bir ses getirmiştir. Bu ziyaret, savaşı her iki tarafın da Rusya'yı, Çerkes diasporasının hamisi olarak algılamasını sağlamıştır.

Suriye'den Çıkış: Büyük Bir Sorun

Suriye Çerkeslerinin vatanlarına dönüş süreci, birçok sorun dolayısıyla zorlaşmaktadır. Çerkeslerin çoğu, çatışmaların gerçekleştiği şehirlerde yaşıyorlar. Savaş dolayısıyla da pasaport veren devlet daireleri kapanmıştır. Vatandaşlar ancak Şam'da pasaport çıkarabiliyorlar. Pasaport başvurusunda bulunmak için de ikamet yerlerinden evrak getirmeleri gerekmektedir. Bu da yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı mümkün değildir. Kaldı ki Şam'a ulaşım çok zor sağlanmakta, ülkenin birçok yerinde yolculuk yapmak tehlikelidir. Şam'a ulaşmayı başaran, ancak evraklarında eksik olanlardan ise ekstra ücret talep edilmektedir.

Suriye'den vatanına dönüş yapan ve günümüzde Nalçık'de yaşayan "Perit" adlı derneğin başkanı Ahmed Staş, Çerkeslerin vatanlarına dönüş sürecindeki zorlukları şöyle anlatmaktadır: "Davetiyelerin hazırlanması ve Rusya vizesinin çıkması, uzun zaman almaktadır. Göçmen Şubesi'nde Suriye vatandaşı için davetiyenin hazırlanması bir ay sürmektedir. Davetiyeyi alan Suriye vatandaşı olan Çerkesler, Suriye'deki Rusya Federasyonu konsolosluklarına başvurarak 7000 lira ödemek ve iki hafta daha beklemek zorunda kalıyorlar. Rusya'ya geldiklerinde de Çerkeslerin oturma izni almaları için Rusçaya tercüme edilmiş ve Suriye'deki Rusya Federasyonu konsolosluklarında tasdik edilmiş 2-3 tane resmî evrakı teslim etmeleri gerekmektedir. Bu süreç yavaş işlediği gibi, bütün işlemler de çok masraflıdır. Tercümelerde yapılan hatalar, her şeyin baştan başlamasına neden olmaktadır. Neticede bir ailenin Suriye'den Rusya'ya gitmesi ve burada oturma izni almasının masrafı, 2000 Doların üzerindedir. Ekonomik kriz ile karşı karşıya kalan Suriye Çerkesleri için bu miktar, az değildir. Suriye'yi terk etmek isteyenleri kaygılandıran bir başka mesele de evlerini satamamalarıdır. Evlerini satamadıkları için de göç edecekleri yerlerde kendilerine daire alamıyorlar."

Suriye Çerkeslerine göre, onların ana vatanlarına dönme isteğinden haberdar olan savaşı taraflar, kendilerine engeller çıkarmaya başlamışlardır. Rejim yanlıları, Çerkeslerden meşru iktidarı

desteklemelerini ve onların tarafında savaşmalarını istiyorlar. Ülkeyi terk etmeyi düşünenler ve bu konuda başkalarını da teşvik edenler, “hain” ilan edilmektedir.

İsyancılar ise Çerkeslerin ana vatanlarına dönebileceklerini, ancak ülkeyi terk etmeden önce Suriye’ye olan borçlarını ödemek zorunda olduklarını ileri sürüyorlar. Borçtan kasıt da Çerkeslerin isyancıların tarafında savaşmalarıdır. Mart ayının ortalarına kadar bütün engelleri aşarak Adıge ve Kabardey-Balkar cumhuriyetlerine göç eden Suriyeli Çerkeslerin sayısı yalnızca 70 idi.

Suriye’deki Çerkeslerin durumu, bundan sonraki gelişmelere bağlı olacaktır. Ülke içerisindeki çatışma sona erse de Çerkesler arasında ana vatanlarına dönmek isteyenlerin sayısı her geçen gün artacaktır. Suriyeli Çerkeslerin büyük bir kısmının siyasi ve ekonomik açılardan istikrarlı bölgelere değil de nispeten sorunlu olan Rusya’nın Kuzey Kafkasya bölgesine göç etmek (vatanlarına dönmek) istemeleri, Çerkeslerin bu adımlarının “vatansever” bir hareket olduğunu göstermektedir.

0

DİPNOTLAR

- 1 http://www.business-politika.net7siriya_php; <http://oko-planet.su>
- 2 Adıgskaya (Çerkesskaya Entsiklopediya, Moskova 2006, s. 55-312.
- 3 A. V. Kuşhabiev, *Oçerki İstorii Zarubejnoj Çerkesskoy Diasporı*, (Nalçik 2007), s. 64-71.
- 4 <http://www.elot.ru/main/index.php>
- 5 <http://intercircass.org>; <http://elot.ru/main/index.php>
- 6 <http://intercircass.org>; <http://elot.ru/main/index.php>
- 7 <http://www.elot.ru/main/index.php>
- 8 <http://intercircass.org>
- 9 <http://www.elot.ru/main/index.php>
- 10 <http://www.elot.ru/main/index.php>
- 11 <http://intercircass.org>
- 12 <http://www.elot.ru/main/index.php>; <http://intercircass.org>